

sával és Sprangerről írt lélektani tanulmányaival eddig is jó munkát végzett. A Világnézetten alapvetése is figyelemre méltó termése a magyar filozófiai irodalomnak. A kérdés eddigi feldolgozásait kitűnő tájékozottsággal vázolja, a további kutatás lehetőségeit világosan megmutatja, elméletek és egyoldalúságok útvesztőjébe nem téved, a probléma gyakorlati vonatkozásait jól megérzi, a világnézet beteges kiélezéseivel szembe tud nézni, az ostromló világáramlatokban meg meri látni a tévedéseket, az ostromlottakban az örök érvényű igazságokat. Vállalkozása ideális, mert tisztázni igyekszik olyan fogalmakat, melyeket a mai divat ellenmondásokba bonyolított, de egyben reális ez a vállalkozás, mert a jól tisztázott fogalmak után szoktak elkövetkezni a becsületes állásfoglalások és jószándékú cselekvések. Úgy érezzük, hogy a magyar tudománynak és a magyar életnek komolyan használ ez a munka.

Kemény Gábor.

Az ember lelki világa. — Nevelési ismeretek. — A Liceum és Leányliceum III. osztálya számára írta *Mácsay Károly* és *dr. Zombor Zoltán*, Budapest, Franklin Társ. 1940.

Újabb időben a tankönyvirodalommal szemben jogosan emelkedtek az igények. Negatív és pozitív irányban egyformán tisztázódnak a követelmények. Ne adjon *holt* anyagot, *ne csupán a tanárnak készüljön* — érthető óvások. Igazán *élményt* jelentsen a tanulónak, az öntevékenység és *munkáltatás* elvének és gyakorlatának feleljen meg — ezek is indokolt kívánságok. Valóban csak kevés ideje hangsúlyozzák ezeket a kívánságokat, holott a tanulónak a tankönyv az első irodalmi élménye s ha ez az élmény gazdag és termékeny, a jó tankönyvön át találja meg az utat az irodalom és tudomány értékes alkotásaihoz. Az élményszerűség megvalósulása annál nehezebb, minél elvontabb, tárgyról van szó. Az ember lelki világa is elvont dolog, ha ridegen a fogalmak felsorolásához és szabályos elraktározásához ragaszkodunk, de ugyanez a tárgy élő valósággá is lehet, ha — mellőzve a rideg meghatározásokat — a magunk életével hozzuk összefüggésbe a lelki funkciókat. Erre törekedtek Mácsay Károly és dr. Zombor Zoltán *Az ember lelki világával*. Jellemző a könyv alcíme: Nevelési ismeretek. Az utasítás az ember lelki világának ismertetését a nevelési ismeretek tárgyai közé sorozta s ezt a nevelő célzatot a szerzők pillanatra sem tévesztették szem elől. Szabatos és világos tárgyalásra törekedtek s tartózkodtak minden bonyodalmas meghatározástól. A tanuló ismerje meg magát és az embereket — ezt a célt az arany középúton teszik lehetővé, mert előadásuk sem nem terjedősen népszerű, sem nem tudákos. És úgy a tanárnak, mint a tanulónak alkalmat adnak arra, hogy az olvasottakat izlésük és tudásuk szerint kiegészíthessék. A lelki élet-alakulás ríkjában pl. nagyon helyes a regényekre való utalás. Hogy az újabb irodalomról ne is szójunk: van-e könyv, mely tudatosabbá teheti a lelki élet fejlődését, mint egy gondos figyelemmel olvasott Eötvös vagy Kemény Zsigmond-regény?

Ezt a könyvet nevelők írják jórészt jövőendő nevelők részére s így nagyon érthető annak hangsúlyozása, hogy a magyar jövő az egyesek lelki minőségén fordul meg. Az olyan feltevések viszont, hogy sok értékes ember jó közvéleményt teremt-e, társadalmi jelenségek e utalnak. A megismerés módszere, a mások megfigyelése szintén szociológiai határkérdést érintenek. Ezzel és a közvéleményalakulással kapcsolatban nem ártott volna a *lelélektan* jelenségeire is utalni, mert hiszen magunkon és másokon kívül önmagunknak a tömeghez való viszonyát is meg kell figyelnünk és épen a közvélemény az, amely „nem értékes” emberek összeműködéséből is kialakulhat s amellyel szemben az egyének, ha el nem akar sodródni, különösen fel kell vértéznie magát.

A festi és lelki élet egységéről világos képet ad a könyv, az érzékszervek szerepét és egymással való kapcsolatát célszerű lett volna képekkel is illusztrálni. Az illusztráció különben *a könyv egészének is használt volna*: milyen érdekes lett volna pl. a lelki típusokat a történelem s irodalom ismertebb alakjainak arcképeivel megvilágítani.

A tehetség és képesség vizsgálatáról szóló rész is logikus, itt legfeljebb a *tehetségfejlesztés és környezethatás viszonyát* kellett volna jobban kifejteni. A pályaválasztás nagy fontosságát — jogosan — hangsúlyozzák a szerzők, de nem szabad róla megfeledkezni, hogy a pályaválasztás nemcsak magánügy, hanem a közösség ügye is. Az egyént a saját boldogulásáért érdekli, hogy tehetségét jól kiművelve a neki megfelelő pályára menjen, minden egyén alkalmas pályaválasztása viszont kollektív érdek. Nemcsak az egyének, a közösségnek is kiegyensúlyozottnak kell lennie s a közösség csak akkor juthat megnyugtató helyzetbe, *ha minden ember megtalálja a maga munkáját és minden munka megtalálja a maga emberét*. De ha a szerzők „az egyéni lelki élet” célkitűzéséhez ragaszkodva ném is mentek a kérdés rajzolásába, minden esetre megadták hozzá a keretet, hogy tanár és tanítvány — viribus unitis — ezt a kérdést is megbeszélhessék.

A könyv végén Mácsay Károly rövid vázlatot ad a lélektani kutatás főbb irányairól s a lélektan magyar művelőiről. Ez az útmutatás nagyon helyén való, mert ösztönzést ad az olyan tanulóknak, akik az ismeretek megszerzésén túl, tudományosan is akarnak foglalkozni a lelki élet nagy kérdéseivel.

Kemény Gábor.

A magyar falu településtörténete. Irta *Eperjessy Kálmán*. Budapest, 1940
79 oldal.

A Magyar Szemle Társaság kis könyvtára sorozat 7. köteteként megjelent munka fontos hiányt tölt be tudományos irodalmunkban: módszeresen összefoglalja mindazt, amit a jelenlegi kutatások alapján tudunk kell a magyar falu településtörténetéről. A tudós szerző maga mondja a gazdag irodalmi felsorolás bevezetésében, hogy ennek a tárgykörnek *„nincs megfelelő összefoglalása, sem bibliográfiája”*. Pedig a téma — a mai nemzeti irányú fejlődés tudományos megalapozásához — *valóban időszerű* s ha népünk, tájaink erős egységbe fűzését, multjuk jelenbe s jövőbe való átvezetését, vagy akár csak egyszerűen: közvéleményben való tudatosítását tűzzük ki célul, elengedhetetlen a magyarság zömének lakóhelyét földrajzi tényezők és történelmi rend, okszerűség, kultúra és a nemzeti életben jelentkező érték szempontjából egyaránt beható vizsgálat alá venni. Kétségtelen, hogy a 15—18. század pusztító üressége — sokszor fölpanaszolt hagyományhiányunk és fejlődési folytonosságunk zökkenőinek oka — települési téren is erősen megmutatkozik. Hol van nálunk olyan *magyar* falutömeg, amely nyugati társaihoz hasonlóan hét-nyolcszáz esztendőn át elpusztítatlanul kerülhetett volna át a jelenbe? Loire-parti falvakra, angol grófsági és német városiasodott községekre gondolva valóban fájdalmas az ür s nehezebb a munka, amely európai és Kárpátok közti életünk jogossá tételéhez arra vállalkozik, hogy földdel egyenlővé tett régi települések, évszázadok óta idegenné lett falvak *ősi magyar voltát* tárja hangulati elemektől mentes bizonyítással a mai hazai közvélemény és a történelmet csak saját előnyére értékelő Európa elé. A munka göröngyösségét s akadályain túl fájdalmasságát e sorok írója is tapasztalta, amikor 15. századbéli dunántúli tájak virágzó településeit vitte térkép: s összehasonlítva azt a mai idegen világgal, Atlantiszként látta elsüllyedni a Mátvás-korabeli magyar falvakat.